

Asia: VN/27419/2020

Luonnon virkistyskäytön strategia

Yleinen lausunto

Voitte tässä lausua yleisesti luonnon virkistyskäytön strategiasta

Strategialuonnoksesta puuttuu monelta osin luonnon virkistyskäyttöön ja sen parantamiseen liittyvä konkretia. Esimerkiksi millaiset volyymit eri käyttäjä- ja harrastusmuodoilla on ja mihin niiden tarpeet sijoittuvat tai miten niiden arvioidaan tulevaisuudessa muuttuvan ja tarvitsevan paikkoja. Harrastajamäärä ei suoraan kerro tarpeiden volyymiä, sillä samalla kun joku harrastemuoto toteutuu lähes jatkuvasti luonnossa, toisessa käydään luonnossa vain muutaman kerran vuodessa. Saman harrastajamäärän luonnonvirkistyspaikkojen tarve saattaa olla siten erittäin erilainen toisiinsa nähden.

Strategiassa tuodaan paljon esiin luonnonsuojelulähtöisiä ajatuksia ja luonnonsuojelualueiden tarjontaa. Luonnonsuojelualueet periaatteessa tarjoavat jonkinasteisia luonnon virkistäytymispaikkoja, mutta lähtökohtaisesti luonnonsuojelualueet kuitenkin nimenomaisesti rajaavat ihmiskäyttöä mukaan lukien monia luonnon virkistyskäyttömuotoja. Siksi luonnonsuojelualueen perustamisen merkitys luonnossa virkistäytymiselle on usein negatiivinen, ellei suojelualue ole ainoa vaihtoehto luontoalueen säilyttämiseksi ylipäättään.

Luonnon virkistyskäyttöstrategiassa tulisi keskittyä nimenomaisesti virkistyskäytön edistämiseen ja luonnossa tapahtuvien harrastusten sekä harrastuspaikkojen tukemiseen. Luontoharrastus ja luonnossa harrastaminen on siten syytä terävöittää strategiassa ja keksittyä luonnossa harrastamiseen.

Yksityismaat jokamiehen oikeuksineen sekä retkeilyalueet ja muut valtion omistamat alueet, jotka tarjoavat laajat luonnon virkistyskäyttömahdollisuudet retkeilyn ja luonnonantimien keruun ohella, mukaan lukien metsästys ja kalastus, tulisi olla tärkeässä roolissa. Monipuolisten luonnossa harrastamiseen soveltuvien luontoalueiden olemassaolon turvaaminen ja lisääminen tulisi olla strategian keskiössä. Lausunnolla oleva strategialuonnos luo kuvaa luonnon virkistyskäytöstä luonnossa käyskentelynä tai oleskeluna. Herääkin kysymys, onko ympäristöministeriö luonnonsuojelusta vastaavana ministeriönä oikea taho koordinoimaan ja valmistelemaan luonnon virkistyskäytön strategiaa ihmisille? Strategialuonnos tulisi tehdä lähes kokonaan uudelleen käyttäjälähtöisestä näkökulmasta.

Johdanto

Voitte tässä lausua luvusta 1: Johdanto (1.1 Hallinnollinen tausta ja työn käynnistäminen, 1.2 Strategian tavoitteet)

Johdannon alkuteksti olettaa asioita ja kertoo lähes proosallisesti ajatelmia, muttei johdata juurikaan strategian tarpeisiin ja tarkoitukseen.

1.2 Missio: Jos tavoitteena on eri hallinnonalojen kansallinen ulkoilua ja luonnon virkistyskäyttöä edistävä strategia, niin mission tulisi keskittyä siihen, eikä siirtymään nykyistä kestävämpään elämäntapaan ja luonnosta huolen pitoon. Vaikkakin luonnon virkistyskäytön kestävyys on tärkeää ja luonnosta huolenpito luonnossa harrastavien ohjenuorana, ei se yksinään ole virkistyskäyttöä, johon strategian tulisi keskittyä.

Luonnon virkistyskäytön nykytila

Voitte tässä lausua luvusta 2: Luonnon virkistyskäytön nykytila (2.1 Käsitteet, 2.1 Seurantatietoa luonnon virkistyskäytöstä, 2.3 Luonnon virkistyskäytön mahdollisuudet Suomessa, 2.4 Luonnon virkistyskäytön resursointi, 2.5 Toimijoiden roolit, 2.6 Lainsäädäntö, 2.7. Luonnon virkistyskäyttöä koskevat muut strategiat ja toimet)

Jokamiehenoikeudet ovat niin merkittävä luonnon virkistyskäytön mahdollistaja, että se tulisi huomioida erikseen.

2.1. Käsitteet

Luonnon virkistyskäytön ja ulkoilun kuvauksesta tulisi poistaa kaikki muut osat kuin tämä:

Luonnon virkistyskäyttö sisältää kaiken vapaa-ajan viettämistarkoituksessa luonnonympäristössä tapahtuvan oleskelun ja liikkumisen jalan, hiihtäen, pyöräillen tai moottoriajoneuvolla tarkoituksena liikunta, maisemien ihailu, luonnon harrastaminen, retkeily, telttailu, metsästys, virkistyskalastus, veneily, virkistysluonteinen kotitarvemarjastus ja -sienestys. Myös loma-asuminen ja matkailu, siltä osin kun niihin liittyy edellä mainittua virkistystoimintaa, kuuluu luonnon virkistyskäytön piiriin. Luonnon virkistyskäyttö sisältää täten kaikki jokamiehenoikeudella luonnossa tapahtuvat ulkoilutoiminnot ja näiden lisäksi metsästyksen sekä osan jokamiehenoikeuden ulkopuolelle jäävästä virkistyskalastuksesta. Myös motorisoitu liikkuminen luonnossa kuten moottorikelkkailu tai moottoriveneily ovat virkistyskäyttömuotoja, samoin kuin esimerkiksi autosta, näköalatornista tai maisemaikkunasta tapahtuva maisemien katselu.

2.2. Seurantatietoa luonnon virkistyskäytöstä

Virkistyskäytön muodot ja suosio

Tässä tulisi olla paremmin eri harrastajakuntien volyymi ja tarpeet sen erottamiseksi, mihin suurimmat tarpeet kohdistuvat.

2.3 Luonnon virkistyskäytön mahdollisuudet Suomessa

Metsähallituksen kävijäseuranta valtion suojelu- ja retkeilyalueilla

Selvä puute on, että suojelu- ja retkeilyalueiden ohella metsästävään ja kalastavaan retkeilyyn ei ole kiinnitetty huomiota. Niille on varattu valtion lupa-alueita ja vesiä, jotka ovat merkittäviä ja tärkeitä ulkoilualueita ja joista on varsinkin tarkkaa lupatietoa. Lupien käytön ohella alueita käytetään marjastukseen ja sienestyskäyttöön ja kaikenlaiseen ulkoiluun.

Yllä mainittu puute koskee yhtä lailla muuta valtion maihin liittyvää annettua tietoutta.

Opastuskäytön tarjonta

Yhtenä merkittävänä puutteena tulisi mainita luonnonsuojelualueilla rajoitettujen tai sallittujen asioiden löytymättömyys. Esimerkiksi tiedot teltilästä, nuotion teosta, marjastus- ja sienestysmahdollisuuksista, kalastuksesta, metsästyksestä (lähinnä yleiset vesialueet) jne. edesauttaisi alueiden virkistyskäyttöä.

2.5 Toimijoiden roolit

Kansalaisjärjestöistä tulisi olla laajemmin, sillä suuri määrä harrastejärjestöjä edesauttaa merkittävässä mitassa luonnon virkistyskäyttöön perehtymistä ja konkreettista kokemista.

Hyödyt

Voitte tässä lausua luvusta 3: Hyödyt (3.1 Terveys ja hyvinvointi, 3.2 Talous ja työelämä, 3.3. Kansalaisuus, kulttuuri ja yhteisöllisyys, 3.4 Ympäristön tila ja virkistyskäytön kestävyys)

Vapaa-ajan kalastuksen, metsästyksen, sienestyksen ja marjastuksen kotitalouksille tuottaman ravinnon määrä ja merkittävyys tulisi mainita lukuina. Lisäksi näihin harrasteisiin käytetystä rahasta on laskelmia, joita tulisi tuoda paremmin esiin.

3.4 Ympäristön tila ja virkistyskäytön kestävyys

Seuraava kappale menee jo varsin kauas kansallisesta luonnon virkistyskäytöstä:

Globaalien ympäristöongelmien taustalla on kestävämmän elämäntavan kulutus. Ihmiskunta on vauras kuin koskaan, mutta samalla luonnon monimuotoisuus hupenee nopeammin kuin kertaakaan ihmiskunnan historiassa. Seuraukset ovat vakavat ja kauaskantoiset myös talouden näkökulmasta (The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review, 2021).

Tulevaisuuden näkymät

Voitte tässä lausua luvusta 4: Tulevaisuuden näkymät

Luku on hyvin yleisluontoista pohdintaa. Luvussa tulisi olla luonnon virkistäytymiselle muodostuvista esteistä, etäisyyksistä ja hupenemisesta arvioita ja myös lisääntyvistä mahdollisuuksista. Konkreettisesti luonnossa virkistäytymiseen liittyvien asioiden arvioita. Tukena voidaan käyttää mittareita viimeaikojen kehityksestä tähän päivään ja miten niiden arvioidaan jatkuvan tulevaisuudessa. Luonnon tila tai pinta-ala on yksi mittari, mutta myös kiinnostus ulkoiluun vaikkapa tarvikemyynnin kautta tai toisaalta vaikkapa autojen sähköistymisen vaikutukset, jos autolla ei tulevaisuudessa pääse kovin kauas, eikä sitä saa ladattua "korvessa", kuten kanisterilla polttoainetta on pystynyt. Myös peräkärryjen, kuten matkailuvaunujen tai venetrailereiden sekä matkailuajoneuvojen käyttö on hankaloitumassa ja varsinkin kallistumassa, jolloin kohteille liikkumisen kustannukset entisestään eriarvoistavat kansalaisten varallisuuden perusteella mahdollisuuksia erilaisiin luontokokemuksiin.

Tavoitteet ja toimintalinjaukset vuoteen 2030 mennessä

Voitte tässä lausua luvusta 5: Tavoitteet ja toimintalinjaukset vuoteen 2030 mennessä (5.1 Missio, 5.2 Visio, 5.3. Strategiset tavoitteet, 5.4 Toimintalinjaukset)

5.1 missio

Jos tavoitteena on eri hallinnonalojen kansallinen ulkoilua ja luonnon virkistyskäyttöä edistävä strategia, niin mission tulisi keskittyä siihen, eikä siirtymään nykyistä kestävämpään elämäntapaan ja huolenpitoon luonnosta. Vaikkakin luonnon virkistyskäytön kestävyys on tärkeää ja luonnosta huolenpito on luonnossa harrastavien ohjenuorana, ei se yksinään ole virkistyskäyttöä, johon strategian tulisi keskittyä.

5.3 Strategiset tavoitteet (päämäärät)

Tämä jää hyvin yleisluontoisiksi toteamuksiksi, aivan kuin aika olisi loppunut laadinnassa kesken.

5.4 Toimintalinjaukset

Palvelujen parantaminen

Valtion retkeily- ja metsästysalueiden hupeneminen tulee pysäyttää. Myös rakentamattomien alueiden tai niiden osien säilyttämiseen tulee kiinnittää huomiota, sillä usein luonnossa kävijöitä motivoi "tutkimusretket" ja "koskemattoman" luontokohteen löytäminen. Paikalle tehty laavu tai laituri latistaa monelle luontokokemuksen, vaikka toisilla rakenne madaltaakin kynnystä lähteä maastoon. Myös alueelle pääsyn, lähtöpolkujen ja vesireittien avoinna pitäminen edesauttaa virkistyskäyttöä. Autolevikkeet, parkkipaikat ja erilaisille harrasteille varatut paikat lisäävät saavutettavuutta.

Luonnonsuojelulaki on muutoksessa. Siinä tulee huomioida, että perusteettomat virkistyskäytölle laaditut lainsäädännölliset esteet tulee poistaa ja rajoituksia tehdä vain erikseen harkiten.

Toimeenpano ja seuranta

Voitte tässä lausua luvusta 6: Toimeenpano ja seuranta (6.1 Jatkotyö ja strategian päivittäminen, 6.2 Seuranta, mittarit ja indikaattorit, 6.3 Viestintä)

Järjestöjen osallistamiseen tulee kiinnittää selvästi paremmin huomiota.

Grenfors Ere
Suomen Metsästäjäliitto